

שלוש הערות בשולי פרשת וארא

"וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה: וְאַרְא אֶל אַבְרָהָם אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׁדֵי וְשָׁמַי יְהוָה לֹא נִוְדַעְתִּי לָהֶם" (שמות ו, 2-3).

1. ואלה שמות

מה קורה עם שמותיו של האל, האם נפתחת תחרות בין אלים שונים על לבבו של משה, או שבאמת ישנו כאן אל אחד בלבד המופיע בשמות שונים? כבר בפרשה הקודמת, פרשת שמות (ושמה יפה לה גם בשל שאלה זאת), אנחנו מוצאים את הדו-שיח הבא: אלוהים הנגלה למשה בסנה שולח אותו לפרעה. שואל אותו משה: "מִי אֲנֹכִי כִּי אֵלְךָ אֶל פְּרַעֲהוֹ? עֹנֶה לוֹ: "כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ" (שם ג, 12).

עד כאן אין כאן קושי: אלוהים מבטיח למשה, החושש מן המשימה הקשה, שהוא יהיה אתו. בהמשך שיחתם שואל אותו משה: "... הֲנִי אֲנֹכִי בָּא אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתִּי לָהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם וְאָמְרוּ לִי מַה שְּׁמוֹ מַה אָמַר אֱלֹהִים? וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה וַיֹּאמֶר כֹּה תֹאמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶהְיֶה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם" (שם 13-14). האם ניתן להסיק מכאן ששמו של האלוהים הוא "אֶהְיֶה"? – נראה שאין זה רחוק מאד מן הפשט של הדברים.

נראה שאפשרות הבנה זאת הטרידה גם אחרים, כי הפסוק הבא ממחר לסלק כל אי-הבנה אפשרי: "וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה כֹּה תֹאמַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם... זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דָּר" (שם, 15). לא יכול היה לענות כך מלכתחילה? האם "אהיה" הוא מסתור מפני השם המפורש, או שהוא איזה שהוא אחרת? ואם זה מסתור מפני השם המפורש, איך שם זה נאמר כה מפורש מיד בפסוק שלאחר מכן?

ניתן ללכת ל"פשרה", על פיה אומר אלהים מראש ששמו אינו אחד בלבד. "אֶהְיֶה אֲשֶׁר אֶהְיֶה" פירושו, אם כך: אני ישות אלוהית אחת אשר יכולה להופיע בשמות שונים; כוחי ומקור סמכותי לגביכם אינו נובע משמי, אלא מהיותי אלוהי אבותיכם ומרצוני למלא את הבטחותי להם ולכם.

בפרשתנו מגדיל אלוהים את כוחו של משה (אין ספק שבמקרה זה ידיעה היא סימן להרבה כח) עוד יותר מזה של האבות: הם הכירו אותי באל שדי, ובשמי (האמיתי) ה' אני נודע לכם ולא נודעתי להם.

זלדה, בעקבות מדרש עתיק, שרה שלכל איש יש שם ושמות שונים ניתנים לו לאדם ע"י הגורמים השונים איתם הוא בא במגע: הוריו, ידידיו, עונות השנה, הכוכבים וכו'. נראה שכאן נפתחת לנו הדרך לומר שלכל איש יש שמו של האלוהים, וכל איש קורא לאלוהיו בשם המבטא עבורו את מערכת היחסים, האמונות והרגשות שבינו לבין בעל השם.

2. ואלו מכות

דם, צפרדע, כינים, ערוב. אדום, ירוק, לבן, שחור. במים, במיטה, בבית, בשדה, בגינה, בחדר הילדים. כואב, מגרד, מסריח, משפיל – מפחיד, נורא מפחיד. כאילו אוסף של חלומות הזוועה האנושיים מתקבץ לו איפה שהוא בין שמים לשאול ויורד אל בני האדם. בני האדם פתרו מאז הרבה חלומות ומצאו פתרונות להרבה ממכות מצרים המקוריות. בני האדם לא פתרו מאז את החרדות האנושיות המלוות אותנו בחלומות הלילה ובסימני הדרך של החיים. הפחדים משתנים – רק הפחד נשאר.

3. מי נגד מי

כמה מכות, אלוהים ישמור.

כמה מכות, בשביל מה בעצם?

סתם רשעות?

נקמת זעם על שנים של עבדות, של השפלה, של אבדן צלם?

תחרות הכנה לאליפות המזרח התיכון במעשי ניסים, משה וריבונו נגד החרטומים והעגלים? לא היה נס, הכל מן הטבע? (מי שלא למד על אלוהים בשוה"צ, לא למד טבע מימיו).

רק אל תגידו לי שכל זה היה כדי לשכנע את פרעה הרשע שיתן לנו לצאת כבר. ברור הרי שריבונו עושה הכל כדי שלא ייתן, הוא מאמץ ומחזק את לב פרעה ומכביד את לב פרעה – רק שלא ייתן לצאת.

אז למה בכל זאת? בואו נסתכל רגע כמה דפים אחורה: משה מתחיל את שליחותו אצל עם ישראל ומנסה לשכנע אותם שהגיע זמנה של גאולה, והעם? "וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה בְּן אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקְצֶר רוּחַ וַיַּמְעִבְדָה קִשָּׁה" (ו, 9). אלהים שולח אותו: "בֹּא דַבֵּר אֶל פְּרַעֲהוּ מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִצְרָיִם" (שם, 11) ומשה חוזר ומסביר לאלוהיו את הבעיה המרכזית: "הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פְּרַעֲהוּ וְאֲנִי עֹרֵל שְׂפָתַיִם" (שם, 12).

רק מכאן ניתן להבין את מכות מצרים ואת כל שאר הניסים שעושה לנו אלהים על המים. המצרים אינם הבעיה, הקושי האמיתי הוא בשיכנוע בני ישראל לצאת לחרות, הקושי האמיתי הוא לשכנע עם עבדים לצאת, לשנות ולקחת את גורלם בידיהם. כל מעשי הנפלאות, כל תחרויות הכח מול חרטומי מצרים – כולם מיועדים לנטוע אמונה ותקווה בעם אובדי הדרך הזה. אמונה באלוהים יהיה שמו אשר יהיה, בדרכו, בכהנו אהרון ובנביאו משה.

יש רגע אחד של אושר וסימני הצלחה בשיטת השכנוע הזאת. אחרי חציית הים אנוח שומעים: "וַיִּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיֹּאמְרוּ בְּיַהֲנֹךְ וּבְמִשְׁפָּה עֲבָדוֹ" (יד, 31).

אין מה לדאוג, אחרי שלשה ימים בלי מים ואוכל נחזור למצבנו הטבעי ונתגעגע לסיר הבשר וללחם השובע של מצרים. כמו שגם אחרי 3,000 שנה לא יהיה לנו שום חשק לעזוב את מצרים רק בשביל איזה חלומות על גאולה ושלווה שאפילו לא בטוח אם ריבונו מוכן לעמוד מאחוריהם כל כך בנחרצות כמו שעמד מאחורי החלומות ביציאה ההיא.

ביני

bini_t@khoranim.com